

Trollbrevet till Oscar Reutersvärd

en analys av Thea Ekströms trollbrevsbilder från 1961-1974

Alexandra Björkman

Konstvetenskap, Sektionen för Humaniora,

Högskolan i Halmstad

C-uppsats, 15 hp, höstterminen 2009

Handledare: Helen Fuchs

Sammanfattning

Mellan 1961-1974 skickade den svenska konstnären Thea Ekström väldigt många brev till sin mentor, konstprofessor Oscar Reutersvärd. Av dessa brev har jag läst ca 20 stycken och bland dem fanns ett antal som konstnären själv kallade för ”trollbrev”, brev med en sida text och en sida med målade bilder. Det är dessa trollbrev och framförallt bilderna i dem som har stått i centrum för denna uppsats.

Det jag har undersökt är hur konsthistorieskrivningen har sett ut kring Thea Ekström och vilken eventuell påverkan Oscar Reutersvärds status i konstvärlden har haft på denna. En annan del av undersökningen har bestått av att analysera Thea Ekströms trollbrev utifrån Margaretha Rossholm Lagerlöfs teori om inlevelse och vetenskap och om ett annorlunda sätt att genomföra en bildanalys. Jag har med hjälp av denna metod ”gått in i” bilden jag har analyserat. Det finns även med en biografisk bakgrund om både Thea Ekström och Oscar Reutersvärd.

Genom dessa undersökningar har jag framförallt kommit fram till hur, och att, det går att tyda konstnärens känslor genom hennes trollbrevsbilder. Att bilderna, på ett ungefär, speglar vilket humör Ekström var på när hon gjorde dem. Detta kan ses genom att sätta bilden i relation till den text den hör samman med. Här hittade jag tydliga paralleller mellan Ekströms humör och färgval och även vissa drag åt en medveten, eller omedveten, naivism. Även när jag satte mig in i en av hennes trollbrevsbilder fick jag vissa känslor och intryck som gav en uppfattning om konstnärens känslostatus vid tiden för skapandet. Det var både färgvalen, formerna och den övergripande balansen som påverkade mina upplevelser. Jag har även kommit fram till att Thea Ekström troligen inte hade någon direkt fördel av att ha Oscar Reutersvärd som mentor, när det kommer till hur hon framställs i konsthistorieskrivningen. Däremot har det visat sig att Oscar Reutersvärd hade stor betydelse för Ekströms skapande och att hans åsikter var viktiga för henne. Reutersvärds inflytande på Ekströms karriär låg alltså på ett personligt plan på det sätt att han uppmuntrade henne till att utforska sitt konstnärskap och att hon hela tiden sökte hans godkännande. Det som står om henne i den konsthistoriska litteraturen är ytterst begränsat och väldigt intetsägande men det finns ett par intressanta exempel på försök att placera in Ekström i fack och genrer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	4
Introduktion	4
Syfte och problemformulering	4
Teori och metod	5
Tidigare forskning	6
Material och avgränsningar	6
Undersökning	7
Historieskrivningen kring Ekström	7
Biografiska bakgrunder	9
Thea Ekström	9
Oscar Reutersvärd	11
Trollbrevsbilder	11
Presentation	11
Analys	12
Slutdiskussion	16
Käll- och litteraturförteckning	18

Inledning

Introduktion

I källaren på Universitetsbiblioteket i Lund finns Handskriftsavdelningen som hyser flera hundra hyllmeter med samlingar av brev, teckningar och andra handskrivna dokument. Däribland finns konstnären och konstprofessorn Oscar Reutersvärd's samling som bland annat innehåller brev och teckningar som konstnären Thea Ekström skickade till sin mentor under perioden 1961-1974. Denna brevväxling mellan Ekström och den dåvarande docenten Oscar Reutersvärd är intressant att sätta i relation till hennes konst under samma tidsperiod. Ekströms speciella blandning av figurer, tecken och färgval ger en känsla av mystik vilket väcker frågor om personen bakom bilderna. Jag tycker mig ana Thea Ekströms känsloliv och humör i hennes bilder och kanske kan texterna i breven till Reutersvärd ge mer klarhet och tydlighet i detta. I breven berättar Thea Ekström att hon har valt att kalla vissa av dessa bilder för "trollbrev", då hon själv inte ansåg dem vara "riktiga" brev:

"Nu så ska du få ett dubbelt brev, trollbrev på ena sidan och mänskobrev med pratord på denna sidan."¹

Så skriver Thea Ekström själv den 2 maj 1962 om trollbreven.

Syfte och problemformulering

Syftet med denna uppsats är att i huvudsak undersöka de bilder som förekommer i Thea Ekströms brev till Oscar Reutersvärd under perioden 1961-1974, det vill säga trollbreven. Jag kommer att undersöka om Thea Ekströms relation till Oscar Reutersvärd kan ha haft någon påverkan på dessa bilder. Om hennes mentor hade något slags inflytande över vad hon producerade. På grund av Reutersvärd's status i konstvärlden är det intressant att undersöka hur historieskrivningen har sett ut kring Thea Ekström. Går det genom breven i relation till historieskrivningen att se om Reutersvärd hade någon betydelse för Ekströms karriär? Oscar Reutersvärd var docent vid Stockholms universitet mellan 1953-1964 och blev sedan professor i konsthistoria vid Lunds universitet mellan 1964-1981. Han var under sin tid en betydelsefull person med ett omfattande kontaktnät i

---

¹ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1962-05-02, Oscar Reutersvärd's samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

konstvärlden. Detta är den andra aspekten som jag kommer att undersöka. Den tredje aspekten av min undersökning utgörs av en analys av trollbrev som bilder, som visuella uttryck för konstnärens känslor och tankar. Detta kommer jag att göra genom att analysera hennes så kallade trollbrev.

Teori och metod

I analysen av Thea Ekströms trollbrev har jag valt att använda mig av två olika teoretiker. Dels har jag använt konstprofessor Margaretha Rossholm Lagerlöf och hennes teori om relationen mellan inlevelse och vetenskap i bildtolkning ur boken *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, (2007). Rossholm Lagerlöf skriver om att uppmärksamma en fråga som inte har fått erkännande rent vetenskapligt, den som handlar om att förstå de subjektiva aspekter som finns i bildtolkning. Det jag har fokuserat på i Rossholm Lagerlöfs bok och teori är kapitlen ”Estetikens domän” och ”Inlevelse”.² Författaren skriver bland annat om estetiska uttryck och om hur intrycken av färg och ljus påverkar hur vi uppfattar ett verk. Rossholm Lagerlöfs sätt att sätta sig in i en bild är ett tillvägagångssätt jag har försökt att använda mig av. Det hon gör är att själv ”gå in i” en bild av Jacob van Ruisdael och placera sig och uppleva den inifrån så att säga.³ Att placera sig själv i bilden ger en helt annan vinkel på tolkningen. Denna vinkel har jag funnit intressant och använt mig av genom att gå tillväga på ett liknande sätt i min analys.

Jag har även i viss mån använt Rudolf Arnheims *Art and Visual Perception, A psychology of the creative eye* (1974) och speciellt det han skriver om färg.⁴ Närmare bestämt det han skriver om relationen mellan så kallade varma och kalla färger och reaktioner på färg. Ur kapitlet om färg har jag valt ut ytterligare några avsnitt som är givande att använda på Thea Ekströms trollbrevsbilder.

Jag har vidare gjort en kritisk närläsning av breven från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd för att undersöka Reutersvärds eventuella påverkan på Ekströms arbete. Jag har också gjort en kritisk närläsning av ett antal olika konstlexikon och andra viktiga konstböcker med anledning av att jag vill undersöka historieskrivningen kring Ekström. Med hjälp av Rossholm Lagerlöf och Arnheim har jag alltså även gjort en analys av Thea Ekströms ”trollbrevsbilder”.

---

² Rossholm Lagerlöf, Margaretha, *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, Stockholm: Atlantis, 2007. Kapitel 2 och 3.

³ Rossholm Lagerlöf, Margaretha, *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, Stockholm: Atlantis, 2007. Sid. 11.

⁴ Arnheim, Rudolf, *Art and visual perception, A psychology of the creative eye*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2004 (1974) Kapitel 7, ”Color”.

Tidigare forskning

Den tidigare forskning som finns om Thea Ekström har främst gjorts av Ragnar von Holten. I boken *Thea Ekström* (1979) skriver han i kronologisk ordning om hennes liv och arbete fram till 1979.⁵ Han behandlar hennes bilder och redogör för omständigheterna kring när de blev till samtidigt som han beskriver hur det kom sig att hon blev konstnär. Det som har varit intressant för mitt arbete är främst redogörelsen för konstnärens bakgrund. Även att få von Holtens syn på hennes bilder har varit värdefullt. Vad jag har kunnat förstå har det för övrigt inte skrivits något mer omfattande om Thea Ekström, enbart kortfattade katalogtexter och artiklar. Ingen av dessa källor behandlar på djupet det som jag vill undersöka. Det vill säga Thea Ekströms trollbrev och Oscar Reutersvärd eventuella påverkan på hennes konst. Ragnar von Holten nämner kort att Oscar Reutersvärd kan ha påverkat Thea Ekström mot det non-figurativa hållet, men går inte in mer än så i frågan.⁶

Material och avgränsningar

Det huvudsakliga materialet utgörs av handskriftsmaterial i form av brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd under perioden 1961-1974. Detta material har jag relaterat till Ragnar von Holtens bok om Thea Ekström, som behandlar ungefär samma tidsperiod. Utöver det har jag använt utställningskataloger, uppslagsverk, artiklar och gjort sökningar på Internet för att samla fakta som rör Thea Ekström, men även Oscar Reutersvärd. Det har varit av stor betydelse att få tillgång till konstnärsarkivet på Länsmuseet i Halmstad, där jag fick upp ögonen för användbara artiklar.

Det faktum att jag endast har haft tillgång till breven från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd men inte breven från Reutersvärd till Ekström utgör en begränsning. Detta har gjort att jag endast har kunnat se en sida av situationen vilket innebär att jag inte vet vad Reutersvärd svarade Ekström. Reutersvärds brev hade kanske kunnat ge en annan bild.⁷

Ytterligare en avgränsning är att jag har valt att koncentrera mig på de bilder som finns i breven och endast tittat översiktligt på hennes övriga verk, för att få en förståelse för hur hon arbetade. När det gäller den bild som jag i huvudsak kommer att analysera så kommer den inte att finnas med i bild

---

⁵ Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979.

⁶ Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979. sid. 23.

⁷ Jag har av personal på Handskriftsavdelningen vid Universitetsbiblioteket i Lund fått veta att breven från Reutersvärd till Ekström troligtvis finns hos Ekströms dotter, men jag har valt att inte ta kontakt med henne då jag fick den här informationen väldigt långt in i uppsatsarbetet.

dels på grund av att jag inte har rätt att publicera den och dels på grund av tekniska problem.

I mitt urval av konsthistoriska översiktsverk har jag valt att avgränsa mig genom att endast använda 14 litterära verk som alla är skrivna mellan 1961 och 2007. Denna konsthistoriska litteratur har bestått av lexikon och handböcker men även mer specialiserad litteratur så som Ragnar von Holtens *Surrealismen i svensk konst* (1969) och Rolf Söderbergs *Den svenska konsten under 1900-talet* (1970).⁸ Jag har valt att använda både äldre och nyare konsthistorisk litteratur för att dels se hur det skrevs om Ekström under hennes aktiva karriär och dels för att se hur hon uppmärksammas idag. Det material som Oscar Reutersvärd skulle kunna ha haft direkt inflytande på i början av Thea Ekströms karriär är förhållandevis litet vilket även det innebär en begränsning som kommer att påverka slutresultatet. Denna studie ska ses som ett avgränsat bidrag till det som sen tidigare finns skrivet om Thea Ekström.

Undersökning

Historieskrivningen kring Ekström

Det som finns skrivet om Thea Ekström är för det mesta kortfattat och innehållsmässigt ganska intetsägande. Därför har jag undersökt hur konsthistorieskrivningen har sett ut och ser ut kring henne. Jag kommer nedan att ta upp det i konsthistorieskrivningen som jag funnit meningsfullt i relation till trollbrevet och den aktuella tidsperioden för brevväxlingen, men jag kommer däremot inte att redogöra för vad som står i all litteratur där Ekström nämns. Denna undersökning kommer jag att göra dels för att reda ut om hon nämns i litteraturen och i så fall på vilket sätt hon behandlas, och dels för att undersöka om det skrivs något om Reutersvärds betydelse för henne i litteraturen.

Fogtdals konstlexikon (1994) är ett av flera lexikon/ uppslagsverk som endast nämner Ekström med ett kort stycke som innehåller knapphändig information om att hon var konstnär, var och när hon levde samt var hennes konst finns och har funnits utställd.⁹ Den okände artikelförfattaren nämner också att hennes konst uppmärksammades både i Sverige och utomlands. I de båda biografiska handböcker/ uppslagsböcker som jag har gått igenom, *Svenska konstnärer: biografisk handbok* (1995) och *Svenska konstnärer: biografisk uppslagsbok 2008* (2007), nämns Thea Ekström på

---

⁸ Holten, Ragnar von, *Surrealismen i svensk konst*, Norstedt, Stockholm, 1969 och Söderberg, Rolf, *Den svenska konsten under 1900-talet*, Rev. och aktualiserad utg., Aldus/Bonnier, Stockholm, 1970.

⁹ Sandström, Sven (red.), *Fogtdals konstlexikon. Bd 5, Ehr-För*, Fogtdal, Malmö, 1994. Sid. 9.

liknande sätt som i lexikonerna.¹⁰ I dessa skrivs det också kort om var hon studerade och några fler museer och konsthallar där hon är/har varit representerad. Det som skrivs om Ekström i dessa uppslagsverk, lexikon och handböcker är fakta och det finns inga som helst värderingar eller karaktäriseringar av hennes konst.

I Göran Hillmans bok *Vem är vem i svensk konst?* från 1993 står det förhållandevis mycket om Thea Ekström.¹¹ Det finns en bra karaktärisering av vilken typ av konstnär hon var, en förklaring till hennes sena debut och även att hon uppmärksammades utomlands. Här görs också ett försök att placera in henne bland surrealisterna, vilket har gjorts även i vissa andra sammanhang. Ett av dessa andra sammanhang är Ragnar von Holtens bok *Surrealismen i svensk konst* (1969) där han beskriver Thea Ekström som ett medium och liknar hennes bilder vid hållristningar.¹² Ekström nämns även i boken *Svensk konsthistoria* (1986) under rubriken ”Teckenmåleri”, vilket även det kan ses som ett försök att placera in konstnären i ett fack eller genre.¹³ Där nämns också en intressant aspekt gällande att hon i stort sett aldrig namngav sina verk med annat än en datering.

Även i *Signums svenska konsthistoria* (2005) finns ett stycke om Thea Ekström som är längre än i de flesta andra konstböcker jag har gått igenom.¹⁴ Här ger artikelförfattaren Thomas Millroth exempel på något som Ekström själv har sagt om en speciell bildserie från 1963, nämligen;

”Mänskor som är maskiner som är musikinstrument som är cyklar som mänskor ’åker’ på.”¹⁵

Denna bildserie kallade Ragnar von Holten för ”kvinno-automater”. I denna bok beskrivs också kort hennes originella ristade lackmålningar och en av Ekströms bilder, från 1966, finns återgiven vilket bara sker i ett fåtal av de böcker där hon nämns.

Något som jag finner intressant är att Rolf Söderberg inte nämner Thea Ekström i ena upplagan av sin bok *Den svenska konsten under 1900-talet: [måleri, skulptur och grafik från sekelskiftet till 60-talet]* från 1961 men däremot inleder sitt kapitel om ”Teckenmåleri och maskspel” i den reviderade upplagan *Den svenska konsten under 1900-talet* (1970) med att nämna Ekström som ett bra

---

¹⁰ *Svenska konstnärer: biografisk handbok*, [Ny utg.], Väbo, Vänersborg, 1995. Sid.131 och *Svenska konstnärer: biografisk uppslagsbok 2008*, [Ny, aktualiserad utg.], Bokförlaget Svenska Konstnärer, Sala, 2007. Sid. 133.

¹¹ Hillman, Göran, *Vem är vem i svensk konst: från runristaren Balle till Ulf Rollof*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 1993. Sid. 69-70.

¹² Holten, Ragnar von, *Surrealismen i svensk konst*, Norstedt, Stockholm, 1969. Sid. 173-174.

¹³ Lindgren, Mereth (red.), *Svensk konsthistoria*, Signum, Lund, 1986. Sid. 456.

¹⁴ Brunius, Jan, *Signums svenska konsthistoria. [Bd 13], Konsten 1950-1975*, Signum, Lund, 2005. Sid. 164-165. Bild på sidan 163.

¹⁵ Brunius, Jan, *Signums svenska konsthistoria. [Bd 13], Konsten 1950-1975*, Signum, Lund, 2005. Sid. 164.

exempel på en skicklig teckenkonstnär.¹⁶ Den troligaste förklaringen till detta är dock att Ekström inte hade hunnit slå igenom ordentligt när den första boken gick i tryck.

Det är fascinerande att Thea Ekström inte nämns i böcker om svenska kvinnliga konstnärer men antagligen har hon inte ansetts tillräckligt välkänd eller intressant för att ta en plats i dessa kretsar. Ett exempel på sådan litteratur där Thea Ekström inte nämns är *Från modernism till samtidskonst: svenska kvinnliga konstnärer* (2003) och *Norstedts konstlexikon* från 1987.¹⁷

Av de 14 böcker jag har undersökt finns Thea Ekström omnämnd i 12. Detta är procentuellt sett ändå mycket men till innehållet är det väldigt lite. Ofta benämns hon endast med fakta och det är bara i ett fåtal av böckerna som det skrivs värderande omdömen om Ekströms arbete. Det är inte heller särskilt ofta som det visas bilder av henne i dessa böcker. Endast i 4 av 14 böcker visas det en bild i samband med en text där hon nämns. Detta är nästan mer intressant i sammanhanget eftersom det säger en del om vilken liten plats hon har fått i historieskrivningen. Alla dessa konstböcker är skrivna vid olika tidpunkter och det verkar inte ha varit någon speciell tidsperiod då det skrivits mer om henne i den här typen av litteratur än under någon annan period.

Biografiska bakgrunder

Thea Ekström

Margit Solvig Dorothea Svensson, senare känd som Thea Ekström, föddes 2 februari 1920 i Söndrums socken i Halland.¹⁸ Hon flyttade till Stockholm 1937 för att studera musik men under kriget tvingades hon avbryta sina studier för att kunna försörja sig.¹⁹ 1945 gifte hon sig med Lennart Ekström men skiljde sig från honom under början 1960-talet på grund av att de hade vitt skilda uppfattningar om hennes konstnärskap.²⁰ Det var i samband med eller efter skilsmässan som Theas konstnärskarriär tog fart på allvar. Hon studerade mellan 1955-60 på konstakademien i Stockholm

---

¹⁶ Söderberg, Rolf, *Den svenska konsten under 1900-talet: [måleri, skulptur och grafik från sekelskiftet till 60-talet]*, Rev. och aktualiserad utg., Aldus/Bonnier, Stockholm, 1961 och Söderberg, Rolf, *Den svenska konsten under 1900-talet*, Rev. och aktualiserad utg., Aldus/Bonnier, Stockholm, 1970.

¹⁷ Brinck, Ingar, Eriksson, Yvonne & Göthlund, Anette, *Från modernism till samtidskonst: svenska kvinnliga konstnärer*, Signum, Lund, 2003 och Ångström-Grandien, Inga Lena, Read, Herbert & Stangos, Nikos (red.), *Norstedts konstlexikon*, Norstedt, Stockholm, 1987

¹⁸ Schaper, Claudia (red.), *Thea Ekström*, Kristianstads konsthall, Kristianstad, 2007. Sid. 60.

¹⁹ Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979. Sid. 5.

²⁰ Jag har inte hittat några uppgifter om exakt årtal då paret Ekström skildes. Det enda jag har hittat är en anteckning i ett av Thea Ekströms brev om att hon har kontakt med en skilsmäsoadvokat. Detta brev är skrivet 1962-09-29.

och deltog då i Oscar Reutersvärd's föreläsningar i konsthistoria. Det var här de först möttes då hon efter en föreläsning gick fram och bad om råd av den dåvarande docenten. Rådet gällde problemet med att hennes man med familj inte tyckte att hon skulle satsa på sitt skapande.²¹ Med hjälp av Oscar Reutersvärd hade hon sin första utställning på Lilla Paviljongen i Stockholm, 1960. Hon kom att kallas ”teckentecknaren”, av bland andra Oscar Reutersvärd.²² Värt att nämnas är också att i ett handskrivet testamente från den 11 juli 1961 lämnar Thea Ekström alla sina konstverk till Oscar Reutersvärd.²³ Detta menar jag visar på den uppskattning hon kände för honom. Det kan kanske verka märkligt att skriva ett brev liknande ett testamente vid dryga 40 års ålder. Ett skäl kan ha varit hennes svaga hälsa. Thea Ekström var under flera perioder av sitt liv mycket sjuklig och hade bland annat tuberkulos, inflammation i käken och problem med ryggen vid upprepade tillfällen. Detta var självklart något som påverkade hennes möjlighet att skapa och även vad hon skapade. Eftersom hon heller inte kunde någon engelska tog hon flera gånger hjälp av Oscar Reutersvärd när det gällde kontakter med utländska utställare och konsthandlare. Hon hade separatutställningar utomlands på bland annat Galerie Raymond Cordier i Paris 1962 och Viviano Gallery i New York 1964 och 1968.²⁴ I breven skriver hon upprepade gånger hur tacksam hon var för all hjälp han gav henne och i många av hennes verk finns dedikationen ”Till Oscar”.²⁵ I flera brev ber hon också Reutersvärd att komma till ateljén och kolla på det hon gjort och ge kommentarer eller så skickar hon med små arbetsprover för att visa vad hon håller på med vid just det tillfället.²⁶ Thea Ekström avled i maj 1988, i en ålder av 68 år. 1990, två år efter konstnärens död, hölls en minnesutställning på Waldemarsudde där hon hyllades och i katalogen skrev både Ragnar von Holten och Oscar Reutersvärd men även den franske konsthistorikern José Pierre om Thea Ekström och hennes liv.²⁷ Reutersvärd beskriver här sitt första möte med Thea Ekström och berättar om hennes största önskan som kvarstod vid hennes bortgång, nämligen en utställning i födelsestaden Halmstad. Denna önskan

---

²¹ Brummer, Hans Henrik (red.), *Thea Ekström: [2 februari-25 mars 1990] : [Prins Eugens Waldemarsudde]*, Waldemarsudde, Stockholm, 1989. Opaginerat.

²² Brummer, Hans Henrik (red.), *Thea Ekström: [2 februari-25 mars 1990] : [Prins Eugens Waldemarsudde]*, Waldemarsudde, Stockholm, 1989. Opaginerat.

²³ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1961-07-11, Oscar Reutersvärd's samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

²⁴ Schaper, Claudia (red.), *Thea Ekström*, Kristianstads konsthall, Kristianstad, 2007. Sid. 60.

²⁵ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-04-17, Oscar Reutersvärd's samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

²⁶ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-05-08, Oscar Reutersvärd's samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

²⁷ Brummer, Hans Henrik (red.), *Thea Ekström: [2 februari-25 mars 1990] : [Prins Eugens Waldemarsudde]*, Waldemarsudde, Stockholm, 1989. Opaginerat.

slog in 2008, 20 år efter hennes död, genom ett samarbete mellan Kristianstad konsthall, Läns museet i Halmstad och Västerås Konstmuseum. Hur det blev med bilderna, om Reutersvärd ärvde dem eller inte, är tyvärr oklart då jag inte har funnit några uppgifter om det.

Oscar Reutersvärd

När Thea Ekström på 1950-talet träffade Oscar Reutersvärd (1915-2002) var han docent på konstakademin vid Stockholms universitet (1953-1964) och blev 1964 professor i konsthistoria och konstteori vid Lunds universitet, där han arbetade fram till sin pension.²⁸ Han var också utbildad konstnär och är i ett svenskt konstsammanhang känd för sina ”omöjliga figurer”, som han arbetade med större delen av sitt liv. Reutersvärd hade studerat konst hos M. Katz och vid Otte Skölds målarskola för att senare fortsätta studera för Fernand Legér i Paris och Otto G. Carlsund i Stockholm.²⁹ Vid tiden för brevväxlingen mellan Ekström och Reutersvärd skrev han även en hel del texter om konst och konstnärer. Det handlade mest om katalogtexter och recensioner just under denna period. Inga av dessa texter har någon direkt anknytning till Ekström. Oscar Reutersvärd var gift med konstnären Britt Lundbohm-Reutersvärd från 1939 och fram till hennes död 2001.³⁰ Oscar Reutersvärd avled i februari 2002 och blev 87 år gammal.

Trollbrevsbilder

Presentation

I brevväxlingen med Oscar Reutersvärd nämner Thea Ekström att hon skickar honom trollbrev, vilket är liktydigt med en teckning med ytterst lite text i.³¹ Hon skiljer på trollbrev och sina vanliga textbrev, som i sin tur ofta även innehöll eller åtföljdes av någon separat teckning, som hon alltså inte betecknade som trollbrev. De vanliga breven inleds vid en del tillfällen med frasen: ”Pratbrev till Oscar”.³² Det är i trollbrevsbilderna som jag tycker mig ana konstnärens känsloliv i förhållande till de kortfattade textpartierna. I de flesta av dessa står det ”Till Oscar”, enligt von Holten som ett

---

²⁸ TT, ”Oscar Reutersvärd död”, *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_41491.svd sedd 2009-12-02.

²⁹ *Svenska konstnärer: biografisk handbok*, [Ny utg.], Väbo, Vänersborg, 1995. Sid 437.

³⁰ Ediffah: <http://www.ediffah.org/search/present.cgi?id=ediffah:lub:787863:1192451500> sedd 2009-12-07.

³¹ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1962-05-02, Oscar Reutersvärd's samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

³² Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1962-04-28, Oscar Reutersvärd's samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

tack för hans stöd och uppmuntran under hennes karriär.³³ Men dessa uttryck för tacksamhet finns även med i vissa av hennes övriga bilder.

Första gången hon nämner ordet trollbrev är i ett brev från 1962, men det är dock inte första gången hon skickar ett sådant brev. Redan tidigare samma år har det kommit brev som är utförda på samma sätt.

Analys

Jag kommer i min bildanalys främst att utgå från det trollbrev där Thea Ekström först använder denna beteckning, nämligen det från den 2 maj 1962. Brevet jag använder består av två sidor, en fram- och en baksida, där den ena sidan innehåller mestadels text och andra sidan är en bild med tecken, färg och frasen: ”Vårbrev Till Oscar”.³⁴ Båda sidorna har lika stor betydelse för analysen då innehållet i dem påverkar varandra. Jag kommer även att jämföra med ytterligare två trollbrev.³⁵ Dessa två kommer dock inte analyseras på samma djup som det första. Jag kommer att ha Rossholm Lagerlöf och Arnheim som hjälpmedel genom analysen.

Den sida av trollbrevet som innehåller text är speciell just i brevet från maj -62 då det är det första brev där Ekström nämner att hon skickar ett trollbrev. I de andra två breven som jag jämför med nämns inte detta alls. Det hon skriver om i dessa trollbrev, och även i resten av breven, är vardagliga saker och händelser som hon varit med om. Till exempel berättar hon i vårbrevet att hon har haft besök av Ragnar von Holten och att hon ska besöka Moderna Museet.³⁶ I de trollbrev där hon skriver om positiva saker går det att se ett mönster i hur hon använder färg. Det är då mestadels ljusa färger och ganska lite av dessa i bilderna. Men när hon verkar deprimerad eller ledsen och det mest är negativa ord finns en tendens att använda mer färg och starkare sådana.

Jag kommer likt Margaretha Rossholm Lagerlöf att försöka ta mig in i bilden jag analyserar. Jag kommer att använda min subjektivitet som ett instrument men försöka att inte låta det göra min undersökning mindre trovärdig, vilket Rossholm Lagerlöf nämner som en svårighet.³⁷ Det finns

---

³³ Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979. Sid, 7.

³⁴ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1962-05-02, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

³⁵ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-04-17 och 1963-04-29, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

³⁶ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1962-05-02, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

³⁷ Rossholm Lagerlöf, Margaretha, *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, Stockholm: Atlantis, 2007. Sid.

dock en del skillnader som behövs ta hänsyn till. Den största skillnaden mellan min analys och Rossholm Lagerlöfs är typen av bilder vi analyserar. Medan jag går in i Thea Ekströms trollbrevsbilder från 1960-talet tar sig Rossholm Lagerlöf in i en bild av Jacob van Ruisdael som målades på 1600-talet. Även motiven skiljer sig mycket då abstraktionsprocessen i Ekströms bild är väldigt långt gången medan van Ruisdaels verk är betydligt mer föreställande. Även om Rossholm Lagerlöfs val av bild kan ses som lättare att uppfatta som ett rum att gå in i, så känner jag när jag kommer in i Ekströms bild som om jag står i ett rum omgiven av den värme och kärlek som hon lade ner i att göra detta trollbrev. Att placera sig själv i bilden ger en helt annan vinkel på tolkningen än att stå utanför så att säga.

Färgerna som Ekström använder sig av i just detta trollbrev går i gula och gröna toner med inslag av blått. Men färgskalan är ändå nedtonad och svag, nästan akvarellartad och det är inga starka eller lysande färger som används. För att jämföra med de andra trollbreven är blått en färg som ofta återkommer. Oftast går trollbreven i en gråaktig blåskala men det händer även att Ekström använder röda toner, som till exempel i ett trollbrev från 29 april 1963.³⁸ Det är också intressant att titta på var i bilden hon väljer att använda färg. I detta vårbrev är färgen lagd mestadels på ena sidan av bilden, vilket gör att bildens tyngd hamnar där och ögat dras dit med en gång. Alla tecken i detta trollbrev är svarta eller grå. Att Ekström mest använde en svag färgskala kan bero på något som hon skriver i breven till Reutersvärd.

”Jag har en dragning till mera färg. Men jag är också rädd för den. Linjen är ju mitt uttrycksmedel och jag är rädd att den blir lidande på färgen.”³⁹

Denna dragning till mer färg syns i vissa av Ekströms trollbrevsbilder då hon ibland ger dem starkare färger, som i det från 29/4 1963. Men även rädslan hon pratar om märks då det ofta även kan vara en stark färg men väldigt lite av den, så är fallet i trollbrevet från maj 1962.

Linjen var, precis som hon själv skrev i brevet, hennes viktigaste uttrycksmedel.⁴⁰ Detta är något som är tydligt även i trollbrevsbilderna, speciellt i de tecken som finns i nedre högra hörnet i denna bild. Samma sorts tecken finns på tre ”osynliga” rader under varandra och de linjer som dessa

---

15.

³⁸ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-04-29, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

³⁹ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-05-08, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

⁴⁰ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-05-08, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

skapar verifieras av faktiska, målade, linjer som också finns där. Men även utan dessa anser jag att tecknen skapar följsamma linjer i bilden.

Denna trollbrevsbild får mig att tänka på barns bilder, då naiviteten lyser igenom från det hon skriver i breven.

”Igår var Ragnar von Holten här. Han hade med sig en mapp och jag välja. /.../ Han påminner om en ekorre som smackar och hoppar. /.../ Kom snart hit. Jag saknar Dig. Sitter här och lyssnar och väntar. Och nu så ringde Du! Det var så uppiggande att tala med Dig.”⁴¹

Det jag finner naivt, eller snarare lite barnsligt, i detta är hur hon hoppar mellan ämnen och hennes korthuggna sätt att skriva på. Samtidigt tillägnar hon Reutersvärd bilden precis som barn ofta signerar sina teckningar med namn och en dedikation till någon som står dem nära. De många olika tecken som finns på olika ställen i bilden påminner också om ett barns sätt att komponera en bild, med frihet och utan begränsningar. Även sambandet mellan att hennes känsloliv och innehållet i breven speglas i bilden anser jag kan kopplas till en naiv ådra men kan kanske också vara ett uttryck för en medveten naivism. Jag ser inte dessa påminnelser om barns bilder som något negativt, snarare tvärtom. Det är för mig ett tecken på att vara fri från konventioner.

Samtidigt som de tecken som finns i bilden påminner om barns bilder är de komplexa. Det är inga slumpvis valda tecken som hon bara har ritat dit utan de tycks alla ha en betydelse. I Ekströms bilder finns symboler och tecken som skulle kunna ha sitt ursprung i romernas kultur, vilket kan ha sin förklaring i att hon under en tid reste med denna folkgrupp.⁴² Hon har alltså, som de flesta konstnärer, inspirerats av sina upplevelser. I trollbrevet från 17/4 1963 har hon även skrivit några ord på ett främmande språk vilket även det skulle kunna härledas till tiden på resande fot.⁴³ Dessa främmande ord är placerade på ett par olika ställen i bilden och på varje ställe står det något som verkar vara fraser.

När jag går in i Ekströms bild hamnar jag av någon anledning i mitten av bilden och kanske är jag styrd av mitt undermedvetna att börja i mitten men det är bara en spekulering från min sida. Det känns inte som att alla tecken och färger sitter fast på sin plats utan de svävar runt omkring mig.

---

⁴¹ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1962-05-02, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

⁴² Brummer, Hans Henrik (red.), *Thea Ekström: [2 februari-25 mars 1990] : [Prins Eugens Waldemarsudde]*, Waldemarsudde, Stockholm, 1989. Opaginerat.

⁴³ Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Daterat 1963-04-17, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund.

Inte heller jag har min fasta plats, jag studsar omkring som i en bubbla och trots att jag vill bli ett med bilden är jag som en betraktare fast jag är inne i bilden, jag har bara bytt perspektiv. Precis som Rossholm Lagerlöf beskriver hur hon blir som en vandrare inne i bilden, blir jag en figur som tar mig runt i Ekströms trollbrevsbild.⁴⁴ De blå och gröna färgpartierna omsluter mig likt vågor medan det gula strålar som en sol, men de fortsätter ändå att vara färg. Medan Rossholm Lagerlöf menar att föremålen i hennes bild inte förvandlas till hennes egna föreställningar om liknande ting tar jag ändå mer till mig det hon skriver om att dessa sinnesintryck har stor betydelse för hur hon upplever bildvärlden.⁴⁵ Jag är fullt medveten om att det gula färgpartiet inte är en sol, men jag upplever att det ger samma typ av värme som en sol. På samma sätt föreställer jag mig inte det blå och det gröna som faktiska vågor, mer som en vaggande känsla som vågor kan ge. Detta är egentligen en väldigt vanlig association vid upplevelsen av dessa färger, menar Arnheim i samma stycke som han vill ta reda på hur det kommer sig att färg ger så starka känslolintryck.⁴⁶ Det är så jag upplever det mesta i bilden, som känslor och intryck. Det är främst de många olika tecknen som skapar liv och rörelse i verket och gör att jag upplever att de rör sig omkring mig och inte har en fast plats. En annan orsak kan vara att bilden inte innehåller någon form av horisont eller har några antydningar till skuggor. Det finns två stora figurer som jag hela tiden upplever som en tyngdpunkt, för att skapa balans och väga upp hur färgen är placerad i bilden. Av någon anledning har jag hela tiden dessa två figurer på min högra sida när jag rör mig inne bilden oavsett åt vilket håll jag vänder mig. Det kan kanske bero på att de är väldigt stora i förhållande till alla andra tecken i bilden.

Genom denna analys har jag kunnat få en inblick i Thea Ekströms känsloliv på det sätt att jag har kunnat dra paralleller mellan det hon skriver och bilderna som medföljer. Till exempel den naiva ådran som jag upptäckte när jag jämförde det faktum att hennes motiv påminner om barns bilder med det hon skriver i breven eller att hon följer vissa färgskalor vid olika humörlägen. Även att med hjälp av Rossholm Lagerlöfs metod sätta sig in i bilden frambringade känslor och intryck som ger mig en bild av vad Ekström möjligen kan ha haft för avsikter med bilden. Dessa känslor var trygghet, kärlek och glädje.

---

⁴⁴ Lagerlöf, Margaretha, *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, Stockholm: Atlantis, 2007. Sid. 11.

⁴⁵ Lagerlöf, Margaretha, *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, Stockholm: Atlantis, 2007. Sid. 13.

⁴⁶ Arnheim, Rudolf, *Art and visual perception, A psychology of the creative eye*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2004 (1974). Sid. 368.

Slutdiskussion

Uppsatsens syfte har bestått av i huvudsak tre delar varav det första var att undersöka hur historieskrivningen har sett ut och ser ut idag kring Thea Ekström och vilken eventuell påverkan hennes relation till Oscar Reutersvärd har haft. En annan del var att undersöka om Oscar Reutersvärd hade någon påverkan på Ekströms skapande medan det sista var att analysera i huvudsak en av de trollbrevsbilder som finns i breven från Ekström till Reutersvärd.

När det gäller historieskrivningen har jag kommit fram till att Oscar Reutersvärds status i konstvärlden inte, på något uppenbart sätt, verkar ha påverkat det som skrivits om Thea Ekström i särskilt stor grad, åtminstone finns det inte spår av detta i de konstböcker som jag har gått igenom i undersökningen. Visst hjälpte han henne med utställningar, även efter hennes död, och kontakter i viss mån men hans status verkar inte ha påverkat hur mycket det skrivits om henne och hamnat i historieböckerna. Det märks heller inte att de hade en relation, det verkar inte ha haft någon betydelse för uppmärksamheten kring henne. Utifrån det material jag har undersökt tycks hon inte ha särbehandlats, i historieskrivningen, på grund av att hon hade Oscar Reutersvärd som mentor. Snarare känns hon lite bortglömd bland alla storheter omkring henne. Denna slutsats har jag kunnat dra då jag inte fann några artiklar eller böcker där de omnämndes tillsammans mer än det Ragnar von Holten skriver i sin bok.⁴⁷ Det som dock var intressant att se var hur mängden information skiftade mellan litteraturen. I de böcker där det har skrivits något mer utförligt om Ekström har de också, oftast, försökt att placera in henne i ett fack eller genre, exempelvis surrealismen. Jag har utifrån detta kunnat konstatera att Ekström må ha varit en någorlunda framgångsrik och produktiv konstnär under sin tid men att eftervärlden inte har funnit det relevant att ge henne en självklar plats i konsthistorien. Hon finns med där, dessutom i ganska många olika böcker, men informationen om henne är tyvärr fåordig och intetsägande.

Genom den biografiska bakgrund jag har skrivit om Thea Ekström har jag kommit fram till att Oscar Reutersvärd hade en stor betydelse för och ett visst inflytande på hennes arbete. Inte minst uppmuntrade han Ekström till att utforska sitt målande, hjälpte henne att översätta brev från utländska konsthandlare och att göra sin första utställning. Ett annat tecken på att Reutersvärd hade stor betydelse för hennes arbete är den dedikation hon har med i de flesta av sina verk, ”Till

---

⁴⁷ Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979.

Oscar”.⁴⁸ Hon verkar också allt som oftast söka hans godkännande i sitt eget arbete, ett tydligt tecken på att hans åsikter var viktiga för hennes skapande.

Min analys av Thea Ekströms trollbrevsbilder tyder på att bilden i relation till texten på andra sidan speglar konstnärens känslor och tankar, förutsatt att den målades i samband med att brevet skrevs. Jag har dock inte sett några antydningar till varför det inte skulle vara så. Det jag menar med att det speglar hennes känslor och tankar är att jag upplevde vissa känslor, när jag satte mig in i bilden, som kan ge en koppling mellan texten i breven och bilden. De känslor jag fick av bilden när jag, så att säga, gick in i den var framförallt glädje, trygghet och kärlek. Intrycket av glädje frambringades av färgerna och formerna i bilden, medan tryggheten frambringades av kompositionen och kärleken var arbetet bakom verket. Med detta menar jag att kompositionen är balanserad och utger en trygghet och ett lugn och det märks tydligt att Ekström har lagt ner mycket kärlek, omsorg och tid i detta brev. Jag får en känsla av att hon är nöjd med det hon har producerat. Med att färgerna uttryckte glädjen menar jag att de gav mig en värmande känsla som gjorde mig glad. Ytterligare en punkt som kan relateras till Ekströms känslor och tankar är den naivitet och barnslighet som präglar hennes texter. Analysen tyder även på att Margaretha Rossholm Lagerlöfs metod fungerar att använda på denna typ av abstrakta bilder.

---

⁴⁸ Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979. Sid, 7.

Käll- och litteraturförteckning

Brev:

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd, Oscar Reutersvärds samling, Handskriftsavdelningen, Universitetsbiblioteket i Lund. (1962-1974)

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1961-07-11

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1962-04-26

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1962-04-28

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1962-05-02

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1962-09-29

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1963-04-17

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1963-04-29

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1963-05-08

Brev från Thea Ekström till Oscar Reutersvärd daterat 1964-12-28

Litteratur:

Arnheim, Rudolf, *Art and visual perception, A psychology of the creative eye*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2004 (1974)

Holten, Ragnar von, *Thea Ekström*, 1.uppl., Kalejdoskop, Åhus, 1979.

Rossholm Lagerlöf, Margaretha, *Inlevelse och vetenskap: om tolkning av bildkonst*, Stockholm: Atlantis, 2007

Uppslagsverk, lexikon, handböcker:

Alton, Peder & Beck, Ingamaj (red.), *Natur och kulturs konstnärslexikon: svensk konst under 1900-talet*, Natur och kultur, Stockholm, 1991

Brinck, Ingar, Eriksson, Yvonne & Göthlund, Anette, *Från modernism till samtidskonst: svenska kvinnliga konstnärer*, Signum, Lund, 2003

Brunius, Jan, *Signums svenska konsthistoria. [Bd 13], Konsten 1950-1975*, Signum, Lund, 2005

Hillman, Göran, *Vem är vem i svensk konst: från runristaren Balle till Ulf Rollof*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 1993

Holm, Hans Axel, *Svenska Bilder*, Cavefors, Malmö, 1693

Holten, Ragnar von, *Surrealismen i svensk konst*, Norstedt, Stockholm, 1969

Lindgren, Mereth (red.), *Svensk konsthistoria*, Signum, Lund, 1986

Sandström, Sven (red.), *Fogtdals konstlexikon. Bd 5, Ehr-För*, Fogtdal, Malmö, 1994

Svenska konstnärer: biografisk handbok, [Ny utg.], Väbo, Vänersborg, 1995

Svenska konstnärer: biografisk uppslagsbok 2008, [Ny, aktualiserad utg.], Bokförlaget Svenska Konstnärer, Sala, 2007

Sydhoff, Beate (red.), *Sveriges konst 1900-talet. D. 2, 1945-1975*, Sveriges allmänna konstfören., Stockholm, 2000

Söderberg, Rolf, *Den svenska konsten under 1900-talet*, Rev. och aktualiserad utg., Aldus/Bonnier, Stockholm, 1970

Söderberg, Rolf, *Den svenska konsten under 1900-talet: [måleri, skulptur och grafik från sekelskiftet till 60-talet]*, Rev. och aktualiserad utg., Aldus/Bonnier, Stockholm, 1961

Ångström-Grandien, Inga Lena, Read, Herbert & Stangos, Nikos (red.), *Norstedts konstlexikon*, Norstedt, Stockholm, 1987

Utställningskataloger:

Brummer, Hans Henrik (red.), *Thea Ekström: [2 februari-25 mars 1990] : [Prins Eugens Waldemarsudde]*, Waldemarsudde, Stockholm, 1989.

Schaper, Claudia (red.), *Thea Ekström*, Kristianstads konsthall, Kristianstad, 2007.

Artiklar:

Eriksson, Bengt, ”Vilket underbart möte”, *Expressen*:

<http://www.expressen.se/1.993823> läst 2009-11-25

Holm, Karin, ”Generöst urval av verk visas i hemstaden”, *Hallandsposten*:

<http://hallandsposten.se/kultur/1.238956> läst 2009-11-25

Johannesson, Sune, ”Theas viskningar i nya rum”, *Kristianstadsbladet*:

<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20071019/KULTUR/710190123> läst 2009-11-25

Söderholm, Carolina, ”Kristianstads konsthall: Thea Ekström”, *Kristianstadsbladet*:

<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20071026/KULTUR/710260044> läst 2009-11-25

TT, ”Oscar Reutersvärd död”, *Svenska Dagbladet*:

http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_41491.svd läst 2009-12-02

Webbsidor:

Nationalencyklopedins hemsida:

<http://www.ne.se/oscar-reutersv%C3%A4rd> läst 2009-12-01

Ediffah; En Digital Infrastruktur för Forskningsbibliotekens Arkiv- och Handskriftssamlingar.

<http://www.ediffah.org/search/present.cgi?id=ediffah:lub:787863:1192451500> läst 2009-12-07